

Квартальний моніторинг перешкод у розвитку МСП

Основні тенденції

- Головна тема: Діловий клімат у 2016 році**
 За результатами другого щорічного дослідження бізнес-середовища України «Щорічна оцінка ділового клімату», яке проводить Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні», *Індекс ділового клімату* в 2016 році зріс на п'ять пунктів до 0,6.
- Протягом першого кварталу 2017 року економічні перешкоди в середньому знизились. Попит залишався основною перешкодою в розвитку бізнесу, але купівельна спроможність населення зростала внаслідок підвищення мінімальної заробітної плати. Водночас у березні блокада торгівлі з неконтрольованими урядом територіями на Сході України призвела до падіння промисловості.
- Фінансові перешкоди знизились, але залишилися суттєвими через усе ще високі відсоткові ставки за кредитами.
- Протягом першого кварталу уряд продовжив докладати зусилля з дерегуляції, розпочав підготовку реформи митниці, податкової служби та створення служби фінансових розслідувань. Водночас бізнес зазначив, що часта зміна законодавства не сприяє розвитку бізнесу.

Зміст

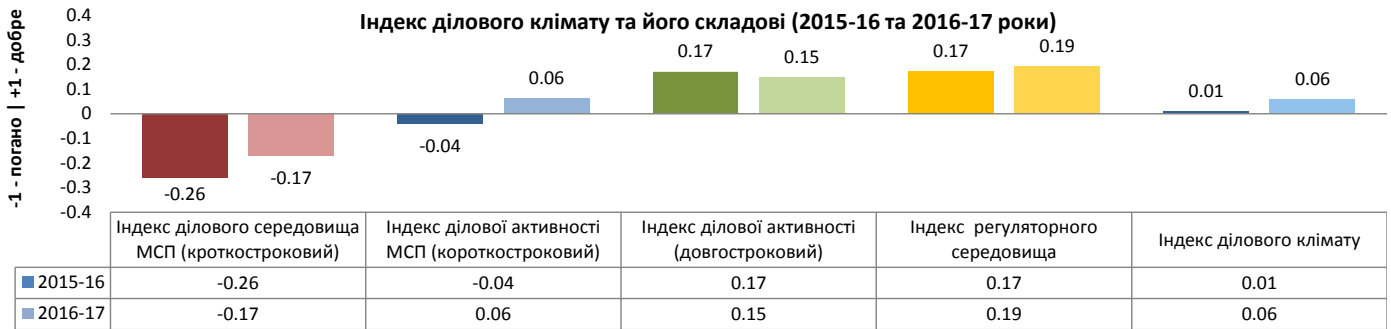
Головна тема:	
Щорічна оцінка ділового клімату в Україні, 2016 рік	2
Економічні перешкоди	3
Фінансові перешкоди	4
Регуляторні перешкоди	5
Податкові перешкоди	7
Політичні перешкоди	8
Опитування учасників заходів ..	9

Перешкоди в розвитку промислових МСП

	Малі підприємства			Середні підприємства		
	IV кв. 2016	I кв. 2017		IV кв. 2016	I кв. 2017	
Недостатньо замовлень/ низький попит на продукцію	69.2	73.9	↑	69.5	59.2	↓
Проблема ліквідності / брак обігових коштів	54.4	36.0	↓	57.6	42.9	↓
Високий рівень конкуренції	36.9	36.0	●	32	26.5	↓
Високе податкове навантаження (ставки податків та адміністрування)	48.8	35.1	↓	45.5	39.8	↓
Несприятлива політична ситуація	30.5	26.1	↓	35.8	24.5	↓
Високий регуляторний тиск (нечітке закон-во, перевірки, бюрократія)	19.4	24.3	↑	18.7	32.7	↑
Висока ставка кредитів	27.8	23.4	↓	39	28.6	↓
Недостатньо сировини / матеріалів	16.6	19.8	↑	20.7	29.6	↑
Часті зміни економічного законодавства	14.6	17.1	↑	20.2	23.5	↑
Застарілі технології	16.5	12.6	↓	11.5	13.3	↑
Проблеми з енергопостачанням	12.1	8.1	↓	7.2	6.1	↓
Недостатньо виробничих потужностей	6.7	5.4	↓	7.7	5.1	↓
Проблеми з доступністю кредитів	10.2	3.6	↓	6.7	7.1	●
Корупція	4.1	3.6	●	2.7	5.1	↑
Недостатньо кваліфікованих працівників	8.9	2.7	↓	12.5	6.1	↓

Джерело: Квартальне опитування підприємств, ІЕД

Головна тема: Щорічна оцінка ділового клімату в Україні, 2016 рік

Індекс ділового клімату в 2016 році зріс на п'ять пунктів до 0,6. Таким є результат другого щорічного дослідження бізнес-середовища України «Щорічна оцінка ділового клімату» (Annual Business Climate Assessment, ABCA), яке проводить Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні».¹

Поліпшення оцінки ділового клімату стало наслідком позитивних змін регуляторного клімату та зростання оптимізму щодо ділової активності в короткостроковому періоді. Індекс оцінки поточного ділового середовища поліпшився, хоча залишився від'ємним через низькі оцінки поточного стану ділового середовища та несприятливу фінансово-економічну ситуацію.

Індекс змін регуляторного середовища є додатним два роки поспіль. У 2016 році уряд продовжив зусилля в напрямку дерегуляції, що сприяє легшому веденню бізнесу та адаптації підприємств до змін у навколишньому середовищі. Ідеться про зміни в реєстрації та ліцензуванні підприємств.

Разом із тим, погіршився довгостроковий Індекс ділової активності, хоча його значення залишилось додатним. Отже, респонденти надалі очікують на поліпшення ділового середовища, але оптимізм знижується.

«Низький попит» названо основною перешкодою в розвитку МСП, а «несприятлива політична ситуація» пересунулась із першого на друге місце. Так, низький попит заважав розвитку 56% підприємств-юридичних осіб та 64% фізичних осіб-підприємців (ФОП). Незважаючи на стрімке зниження ставки ЄСВ із середньої ставки в 44% до 22% з 2016 року, респонденти - як юридичні особи, так і ФОП - назвали саме «високі податки» третьою за вагомістю перешкодою. Причому важливість цієї перешкоди зростає.

Підприємці ще раз підтвердили важливість кроків

держави зі спрощення податкового адміністрування та ведення бухгалтерського обліку. Інфляція надалі залишається перешкодою, імовірно, через невизначеність, яку вона створює. Часті зміни економічного законодавства перешкоджають розвитку бізнесу. Це, найвірогідніше, пов'язано з ухваленими вже в кінці року змінами в податковому законодавстві та подвоєнням мінімальної зарплати.

Хоча другий рік поспіль зазначено позитивні зрушення в регуляторному середовищі, 23% компаній вважають регуляторний тиск високим. Такий же відсоток респондентів назвав перешкодою корупцію. Іншими факторами, які заважали розвитку бізнесу для кожної п'ятої компанії, були: війна на Сході України, брак кваліфікованих працівників та проблема ліквідності.

Бізнес також визначив порядок денний реформ. Серед найбільш очікуваних заходів державної політики з підтримки МСП було названо подальшу дерегуляцію та спрощення податкового адміністрування, що є важливим для, відповідно, 82% та 80% бізнесу. 78% респондентів зазначили важливість наявності єдиного інформаційного ресурсу з інформацією про умови ведення бізнесу та законодавство. Троє з чотирьох опитаних вважають надзвичайно важливим наявність рівних умов для всіх суб'єктів бізнесу. Важливими залишаються реформа податкових органів та електронне надання адміністративних послуг, що, найвірогідніше, сприятиме зниженню корупції в державних органах.

Отже, з огляду на наявні негативні довгострокові оцінки ділового клімату та наявність затребуваних бізнесом змін, уряду потрібно докласти ще більше зусиль для впровадження змін.

¹ Звіт доступний за посиланням: <https://goo.gl/yPnf16>

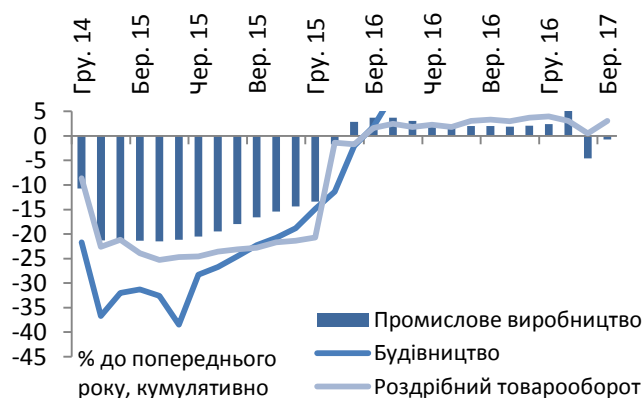
Джерело: Щорічна оцінка ділового клімату: 2016 рік

*Відсоткових пунктів, порівняно до 2015 року

Економічні перешкоди

За оцінкою, реальний ВВП зріс на 2-3% дпр у першому кварталі 2017 року завдяки приросту більшості секторів економіки. Але показники промисловості суттєво погіршились у березні через блокаду торгівлі з неконтрольованими Україною територіями на Донбасі. У результаті блокади також переглянуто оцінку зростання реального ВВП у 2017 році з 3,0% до 1,9%.

Тенденції реального сектору

Джерело: Держстат

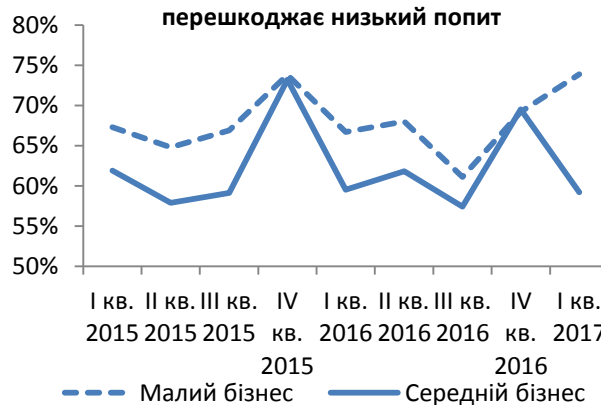
Згідно з даними Квартального опитування підприємств ІЕД низький попит на продукцію залишився основною перешкодою для малих та середній підприємств.

Макроекономічна ситуація. У 2016 році реальний ВВП зріс на 2,3% завдяки зростанню інвестицій. Реальне приватне кінцеве споживання збільшилось лише на 1,8% через різке підвищення тарифів на комунальні послуги та повільне зростання доходів населення. Серед галузей економіки найбільше зросла реальна валова додана вартість (ВДВ) у будівництві (на 16,3%) через більше фінансування всіх видів будівництва. Хороший урожай сприяв зростанню реальної ВДВ у сільському господарстві на 6%. Відновлення попиту та переорієнтування з ринків Росії та окупованої частини Донбасу на інші ринки підтримали зростання переробної промисловості на 3,6%, тоді як війна на Сході України призвела до зменшення прозвітованого випуску на окупованих територіях і відповідно падіння офіційних показників добувної промисловості на 1,0%.

За різними оцінками, реальний ВВП зріс на 1,5-3,0% дпр у першому кварталі 2017 р. Економічному відновленню сприяло покращення роботи промисловості в першому кварталі, а також подальше зростання будівництва.

Попит. Купівельна спроможність населення зросла в першому кварталі 2017 року через стрімке зростання заробітної плати. У першому кварталі 2017 р. середньомісячна заробітна плата зросла на близько 37%. У березні вона зросла на 37,2% дпр у номінальному виразі (до 6752 грн) та 18,7% у реальному виразі (у грудні 2016 року вона зросла відповідно на 23,8% дпр та 11,6% дпр). Основною причиною швидкого зростання середньої заробітної плати стало подвоєння розміру мінімальної заробітної плати з січня 2017 року до 3200 грн та різке підвищення зарплат освітян та медпрацівників. Підвищення мінімальної зарплати мало суттєвий вплив на зарплати в сільському господарстві через велику частку низькооплачуваних працівників та

Частка підприємств, зростанню яких перешкоджає низький попит

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

збільшення виручки в цій галузі. Разом із тим, рівень заробітної плати в освіті, охороні здоров'я та сільському господарстві залишився і надалі суттєво нижчим за середній. Часткове запровадження нового закону про державну службу викликало стрімке зростання заробітної плати в державному управлінні та обороні. Промисловість збільшила заробітні плати на 29,0% дпр.

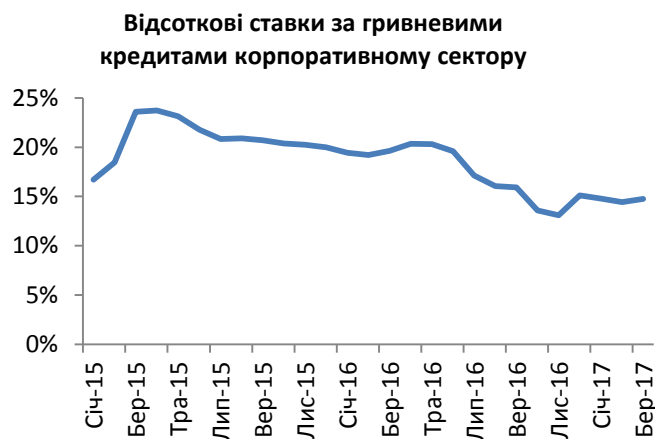
Оборот роздрібною торгівлі зріс на 3,1% дпр у першому кварталі 2017 року, що свідчить про певне зростання споживання. Показники торгівлі суттєво поліпшились у березні. За даними GfK Ukraine, індекс споживчих настроїв у березні 2017 року становив 55,5 порівняно з 50,6 роком раніше через кращу оцінку поточного становища, вищі очікування розвитку економіки країни та очікуваних змін особистого матеріального становища.

Галузеві тенденції. Рік почався з позитивних новин із секторів промисловості. Промисловість виросла на 5,6% дпр у січні, оскільки вищий попит сприяв зростанню машинобудування та харчової промисловості. Блокада торгівлі з неконтрольованими урядом територіями на Сході України призвела до падіння промисловості на 4,6% дпр у лютому та 2,7% дпр у березні 2017 року. Підприємства, які розташовані на окупованій території, припинили звітність Держстату, а на початку березня контрольовані Росією ватажки збройних формувань експропріювали деякі українські підприємства, що працюють на окупованій частині території Донбасу. Через блокаду Україна втратила доступ до вугілля, що видобувається на непідконтрольній території. 15 лютого Кабінет Міністрів запровадив надзвичайний стан на ринку електроенергії через блокаду поставок вугілля.

Прогноз. За оцінкою ІЕД, реальний ВВП зросте на 1,9% у 2017 році та на 3,4% у 2018 році через збільшення внутрішнього попиту (споживчого та інвестиційного). Уряд, як очікується, продовжить впроваджувати важливі реформи, які сприятимуть поліпшенню бізнес-клімату.

Фінансові перешкоди

Поступове відновлення економіки та певне покращення ділових очікувань збільшило потребу МСП у кредитних коштах. Зменшення вартості залучення ресурсів дозволило банкам дещо знизити відсоткові ставки за кредитами МСП. Утім, умови надання кредитів залишались жорсткими, а ставки достатньо високими, щоб обмежити доступ більшості МСП до кредитування.

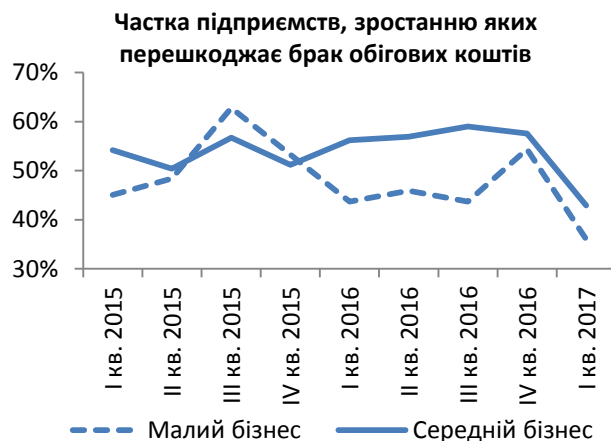
Джерело: НБУ

Згідно з даними Квартального опитування підприємств ІЕД фінансові перешкоди для МСП знизились у першому кварталі 2017 року. Відсоток компаній, розвитку яких перешкоджає брак обігових коштів або високі ставки за кредитами, знизився.

Попит на позики. За результатами опитування НБУ щодо ділових очікувань підприємств України, у першому кварталі 2017 року 44% малих та 40% середніх підприємств повідомили про збільшення потреби в запозичених коштах. Частка малих підприємств, що потребують додаткових кредитів, суттєво зросла за останні два квартали (з 33,7% у III кварталі 2016 року), що, імовірно, відображало покращення ділових очікувань. Та лише третина банків повідомила про зростання попиту на кредити з боку МСП, і лише 3,4% - про суттєве зростання такого попиту (ще 29,4% банків зазначили незначне підвищення попиту). Отже, більшість МСП, яким потрібно додаткове фінансування, імовірно, не зверталися до банків. До того ж, усього 27% малих та 33% середніх опитаних підприємств планували брати кредити в наступні 12 місяців.

Відсоткові ставки. У першому кварталі 2017 року відсоткові ставки за кредитами юридичним особам надалі поступово знижувались. Середня ставка за гривневими кредитами строком до 1 року всім підприємствам зменшилася до 14,2% річних проти 15,2% річних у попередньому кварталі. Банки також повідомили про зниження відсоткових ставок для МСП, хоч і повільніше, ніж за кредитами великим компаніям. Більшість банків залишалися непрозорими щодо вартості кредитування МСП. Утім, ті банки, що публікують відсоткові ставки, їх зменшили в квітні 2017 року порівняно із січнем до 18-20% річних (номінальні ставки, до сплати комісій та зборів).

Зменшення ставок стало можливим через поступове зниження ставок за вкладами. Індекс UIRD відсоткових

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

ставок за 12-місячними вкладами фізичних осіб став нижчим 16% річних у кінці квітня проти близько 18% на початку року.

Стандарти кредитування. За даними опитування НБУ банків про умови кредитування, за останній квартал 2016 року стандарти схвалення кредитних заявок МСП майже не змінилися, але вони незначно пом'якшилися протягом попереднього року. 28% банків повідомили про незначне пом'якшення кредитних стандартів для МСП, заплановане в першому кварталі 2017 року. Варто зазначити: часто більше банків планують пом'якшити кредитні стандарти, ніж фактично його проводять.

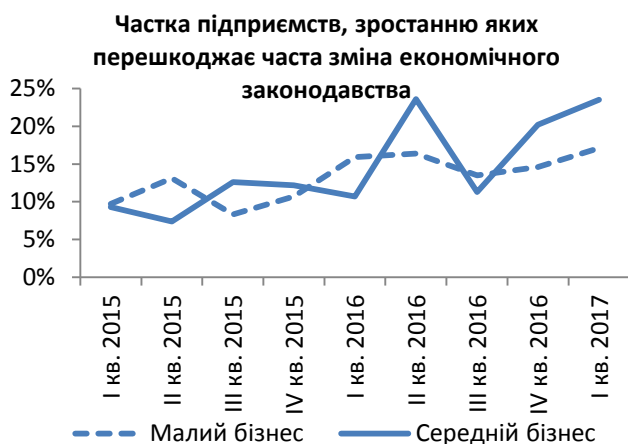
Водночас, суттєва частка МСП повідомила про більш жорсткі стандарти кредитування, хоча ця частка поступово зменшується. Це зменшення було особливо помітним для середніх підприємств, де баланс відповідей змінився з +52% у I кварталі 2016 року до +26% у I кварталі 2017 року.

Обсяг кредитів. Залишки за гривневими кредитами підприємствам недержавного сектору в першому кварталі незначно зросли до 386 млрд грн, незважаючи на сезонний спад кредитування в січні та лютому. Частка МСП у кредитному портфелі банків могла дещо збільшитись, оскільки банки повідомляли про зростання схвалених кредитних заявок МСП та певне зменшення кредитування великих підприємств у другій половині 2016 року.

Банки поступово знижували відсоткові ставки і збільшували кредитування МСП на початку 2017 року. Але цей поступ був недостатньо суттєвим, щоб його помітила значна частина МСП. Жорсткі кредитні стандарти та високі відсоткові ставки надалі відлякують МСП від отримання банківських кредитів, хоча поступове відновлення економіки збільшує їхню потребу в кредитних коштах для розвитку.

Регуляторні перешкоди

У першому кварталі 2016 року уряд продовжив зусилля щодо дерегуляції, а НБУ запровадив кілька кроків у напрямку валютної лібералізації. Разом із тим, бізнес наголошує на все ще високому регуляторному тиску.

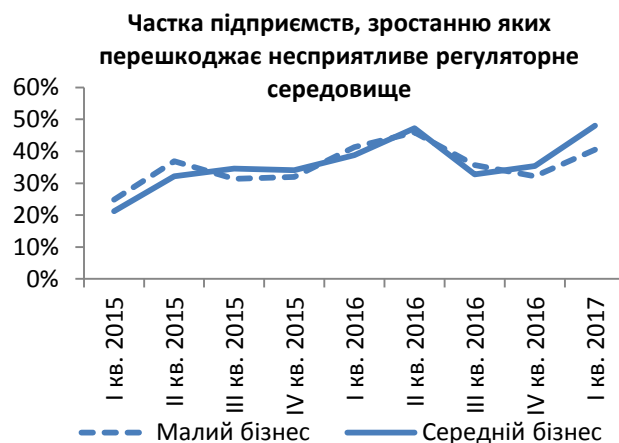
Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

Частка МСП, що вважають несприятливе регуляторне середовище одним із ключових бар'єрів їхнього розвитку, зросла з 32% до 41% малих та з 35% до 48% середніх підприємств. Це може бути пов'язано з суттєвими змінами в законодавстві в кінці 2016 року, зокрема з подвоєнням мінімальної заробітної плати. Бізнес прагне стабільних правил гри: частка бізнесу, розвитку якого перешкоджає часта зміна економічного законодавства, зросла в першому кварталі.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті», №1812-19 від 17 січня 2017 р: фактично врегулював питання впровадження електронного квитка в міському транспорті. Органи місцевої влади зможуть запроваджувати автоматизовані системи обліку оплати проїзду, що дозволяють оцінити потоки пасажирів, визначити гнучкі тарифи на проїзд, розрахувати суму відшкодування за пільгових пасажирів.

Закон «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату», №1793-19 від 20 грудня 2016 р (підписано Президентом у січні): передбачено, що частину ренти буде перераховано до місцевих бюджетів, що сприятиме зацікавленості місцевого населення в розвитку газовидобувної галузі в місцевості, де вони проживають.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності», №1817-19 від 17 січня 2017 р: порядок оформлення дозвільних документів при будівництві визначатиметься не за категорією складності об'єкта, а за класом наслідків (незначний, середній, значний). Це покликано підвищити ефективність протидії держави

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

незаконним забудовам на етапі оформлення документів: великі об'єкти можна буде починати будувати лише за наявності повного пакету дозвільних документів, а прості об'єкти (житлові та господарські споруди, невеликі бізнес-об'єкти й склади) можна починати будувати на наступний день після повідомлення про початок будівельних робіт.

Закон «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку телекомунікаційних мереж» №1834-19 від 7 лютого 2017 р: визначає правові, економічні та організаційні засади забезпечення доступу до інфраструктури об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики, кабельної каналізації електрозв'язку, будинкової розподільної мережі для розташування технічних засобів телекомунікації з метою забезпечення розвитку інформаційного суспільства; встановлює повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Закон №1830-19 від 7 лютого 2017 р: спрощено процедуру отримання дозволу на спеціальне водокористування. Дію спеціального водокористування обмежено до водокористувачів, що у своїй діяльності використовують незначні обсяги води, та вторинних водокористувачів.

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» 1851-VIII від 09 лютого 2017 р: спрощено процедуру добровільного об'єднання територіальних громад (ОТГ) та надано право громадам за спрощеною процедурою приєднуватися до вже створеної ОТГ.

Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» №1848-VIII від 9 лютого 2017 р: визначено повноваження старост, терміни повноважень, причини для припинення повноважень.

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість», №26 від 25 січня 2017 р: передбачено механізм автоматичного відшкодування ПДВ з 1 квітня 2017 р. Ідеться про формування та ведення Реєстру заяв про бюджетне відшкодування на підставі баз даних ДФС та Казначейства; визначення чітких даних, що відносяться до такого реєстру; автоматичне внесення заяв до реєстру, що здійснюється протягом операційного дня в хронологічному порядку; публікація реєстру на офіційному веб-сайті Мінфіну. Новий механізм сприятиме повному і вчасному відшкодуванню ПДВ і поліпшенню фінансового стану експортерів.

Постанова КМУ №47, від 1 лютого 2017 р: спрощено механізм відшкодування майнової шкоди (збитків), завданої фізичним і юридичним особам унаслідок запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин. Зокрема, передбачено, що строк підготовки висновків відшкодування майнової шкоди (збитків) державними надзвичайними протиепізоотичними комісіями при обласних, міських, районних державних адміністраціях змінюється з трьох діб на одну.

Постанова КМУ №416 від 25 січня 2017 р: внесено зміни до Постанови «Про Правила торгівлі дорогоцінними металами (крім банківських металів) і дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням у сирому та обробленому вигляді й виробами з них, що належать суб'єктам підприємницької діяльності на праві власності», якими спрощено правила здійснення окремих операцій у сфері торгівлі ювелірними та побутовими виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та знижено адміністративний тиск органів державного (нагляду) контролю на відповідні компанії.

Постанова КМУ №141 від 10 березня 2017 р: удосконалено механізм процесу проведення перевірки технічного стану транспортних засобів суб'єктами здійснення їх обов'язкового технічного контролю. Тепер виконавець перевірки здійснює фото- і відеофіксацію процесу проведення обов'язкового технічного контролю транспортного засобу.

Постанова КМУ «Про затвердження Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні» №139 від 10 березня 2017 р: визначено вимоги щодо обмеження використання небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні для сприяння охороні здоров'я людини й довкілля; обов'язки суб'єктів господарювання; процедури оцінки відповідності електричного та електронного обладнання вимогам Технічного регламенту; вимоги до складання декларації, маркування відповідності та здійснення державного ринкового нагляду щодо введеного в обіг електричного та електронного обладнання; допустимих значень концентрації небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні.

Постанова КМУ «Про забезпечення доступності лікарських засобів» №152 від 17 березня 2017 р: затверджено Порядок відшкодування вартості лікарських засобів та Порядок визначення розміру відшкодування вартості лікарських засобів, вартість яких підлягає відшкодуванню з 1 квітня 2017 р: ідеться про засоби під час амбулаторного лікування осіб, що страждають на серцево-судинні захворювання, цукровий діабет II типу, бронхіальну астму.

Постанова КМУ «Про скасування деяких наказів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади» №169-р від 10 березня 2017 р: скасовано окремі накази ЦОВВ, які не відповідають положенням Закону України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". Зміни покликані сприяти зниженню зловживань із боку представників органів державного нагляду (контролю), на які поширюється сфера дії Закону.

Постанова КМУ №134 від 10 березня 2017 р: затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом.

Постанова КМУ №166-р від 10 березня 2017 р: скасовано деякі накази ЦОВВ відповідно до ухвалених змін до ряду Законів ("Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", "Про охорону праці", "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань") та втрати чинності Закону "Про пожежну безпеку".

Постанова Правління НБУ №14 від 23 лютого 2017 р: спрощено закордонні операції українців. Фізичним особам дозволено розмішувати на закордонних рахунках іноземну валюту з джерелом походження за межами України без індивідуальних ліцензій НБУ. Також скасовано вимогу щодо отримання обов'язкової індивідуальної валюти для здійснення інвестицій за кордон за рахунок коштів, що вже є за межами України.

Постанова Правління НБУ №15 від 28 лютого 2017р: спрощено процедуру проведення операцій із купівлі іноземної валюти та перерахування коштів за межі України на користь нерезидентів.

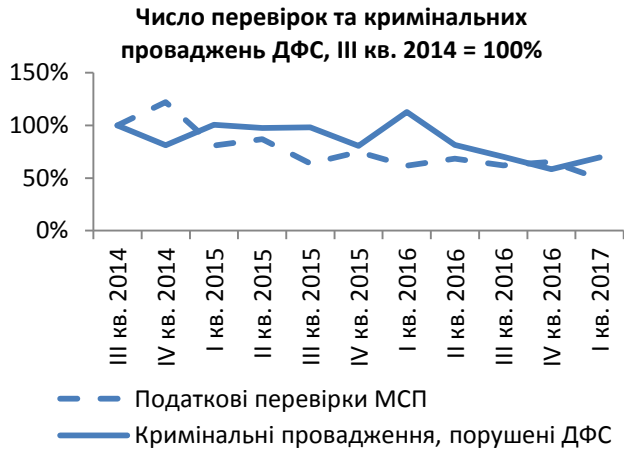
Постанова НБУ №19 від 9 березня 2017 р: змінено порядок відчуження Національним банком майна, набутого у власність за рахунок погашення боргу за кредитами у відповідності до вимог електронної торгової системи ProZorro. Це дозволить продавати майно через цю систему.

Постанова НБУ №26 від 23 березня 2017 р: спрощено порядок реєстрації договорів про залучення резидентами кредитів та позик в іноземній валюті від нерезидентів.

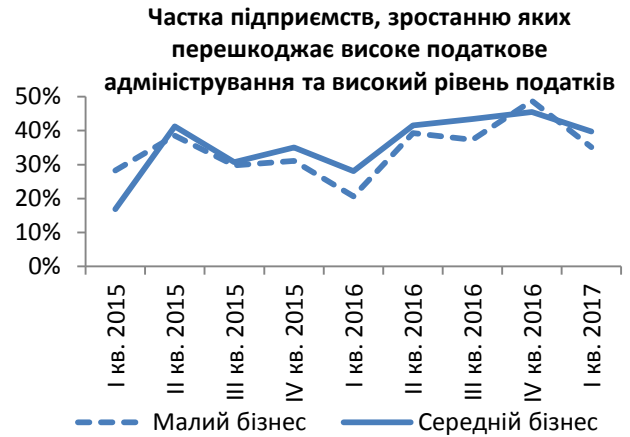
Постанова НБУ №30 від 4 квітня 2017 р: знижено норматив обов'язкового продажу валюти з 65% до 50%. Фактично знято обмеження на купівлю готівкової валюти (формально зберігається обмеження в 150000 грн у день).

Податкові перешкоди

У першому кварталі частка підприємств, для яких високе податкове адміністрування є однією з найбільших перешкод у розвитку бізнесу, суттєво знизилась порівняно із попереднім кварталом. Це, імовірно, пов'язано із внесеними в кінці 2016 року змінами до Податкового кодексу, які покликані сприяти спрощенню податкового адміністрування та зниженню корупції.

Джерело: sfs.gov.ua

Джерело: Квартальне опитування підприємств ІЕД

Створення служби фінансових розслідувань. У кінці 2016 року почали ліквідацію Податкової міліції, діяльність якої суттєво шкодила бізнес-клімату в країні. У першому кварталі Міністерство фінансів розробило проект закону про Службу фінансових розслідувань.

Відповідно до розробленого проекту закону планується розділити сервісну та правоохоронну функції фіскальної служби. Першою опікуватиметься Державна фіскальна служба (ДФС), тоді як другою - Служба фінансових розслідувань (СФР). СФР матиме статус органу центральної влади, робота якого координуватиметься і спрямовуватиметься Кабінетом Міністрів. У її структурі буде один центральний апарат та 7 територіальних органів.

Основними функціями Служби буде виявлення, припинення, розкриття та досудове розслідування злочинів, спрямованих проти публічного інтересу у сфері фінансів та суміжних сферах. Ідеться про банківську сферу, порядок випуску та обігу цінних паперів тощо. СФР матиме такі повноваження:

- проводитиме оперативно-розшукову діяльність, а також досудове розслідування в межах наданої законом компетенції;
- здійснюватиме розшук осіб, які переходять від слідства та суду за злочини, віднесені до її підслідності;
- отримуватиме інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб від фізичних та юридичних осіб, депозитарних, фінансових установ, а також від Центрального депозитарію, клірингових установ, та інших учасників депозитарної системи України;
- готуватиме та подаватиме через міністра на розгляд Кабінету Міністрів України проекти нормативно-

правових актів у сфері запобігання та боротьби зі злочинами, віднесеними законом до її підслідності;

- збиратиме та аналізуватиме інформацію щодо злочинів, віднесених законом до її підслідності, факторів, що їх детермінують, прогнозуватиме тенденції розвитку негативних процесів кримінального та криміногенного характеру в цій сфері.

Проект було підтримано Кабінетом Міністрів, але заблоковано в кінці квітня Національною радою реформ (при Президенті України). Тому, дискусії щодо повноважень СФР тривають надалі.

Податкові перевірки. У першому кварталі 2017 року ДФС здійснила 3387 перевірок МСП, що на 24,9% менше порівняно з попереднім кварталом (та на 20,2% менше за минулий рік). Це, імовірно, пов'язано з планами з ліквідації Податкової міліції (хоча формально положення про податкову міліцію були вилучені з Податкового кодексу, вона надалі працює і отримує судові рішення, необхідні для її роботи).

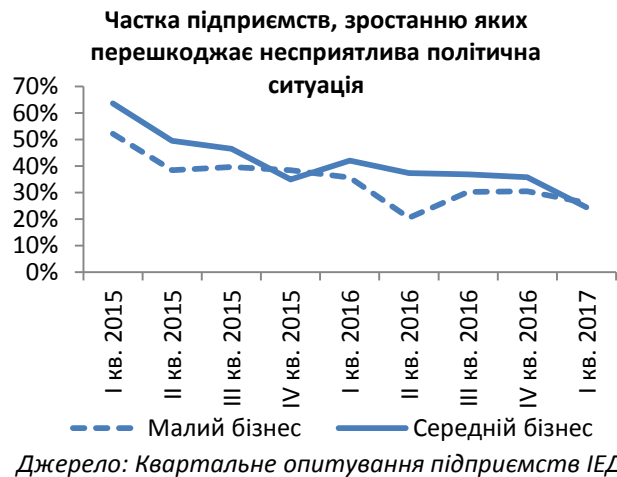
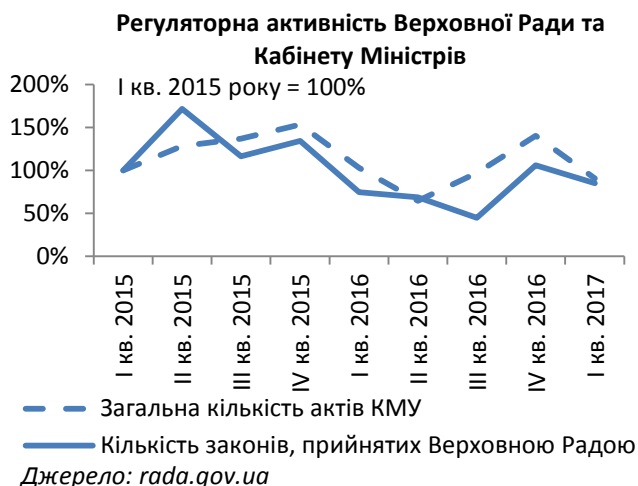
Кримінальні провадження. Кількість порушених у першому кварталі кримінальних проваджень щодо суб'єктів усіх розмірів становила 1466. Це на 38% менше за перший квартал минулого року.

Судові справи. На 1 квітня 2017 року на розгляді в судах було 42,1 тис. справ за позовами платників податків до територіальних органів ДФС. Кількість виграних платниками податків справ скоротилась до 1100 в першому кварталі 2017 року на суму 4,8 млрд грн.

Кількість справ за позовами органів ДФС до платників податків становила 19300. Протягом першого кварталу на користь ДФС вирішено 3200 справ на суму 2,1 млрд грн.

Політичні перешкоди

Політичні перешкоди залишилися суттєвими через війну на Сході та нестабільність політичної ситуації. Невизначеності додала блокада торгівлі з неконтрольованими урядом територіями на Сході країни. Водночас Україна нарешті змогла отримати четвертий транш позики МВФ та макрофінансову допомогу ЄС.

За результатами квартального опитування ІЕД, частка МСП, які вважають, що несприятлива політична ситуація негативно впливає на їхній розвиток, знизилась у першому кварталі 2017 року до 26% малих та 25% середніх підприємств. Та вона залишалась однією із найбільших перешкод у розвитку бізнесу.

Відповідно до опитування АВСА рівень довіри до державної політики залишається низьким. МСП вважають державу радше перешкодою у веденні бізнесу або навіть «ворогом», а не партнером. Але майже половина опитаних МСП вважає, що неформальні стосунки з представниками органів влади є важливими для успішного ведення бізнесу. При цьому 77% бізнесу зазначили, що йому передусім потрібне поліпшення ділового середовища та спрощення системи адміністрування, а не пряма державна підтримка.

Корупція. У березні українські антикорупційні правоохоронні органи – Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура – висунули звинувачення голові ДФС Роману Насірову у зловживанні службовими повноваженнями. Його підозрюють у використанні службового становища для реструктуризації податків газодобувних компаній, пов'язаних із депутатом-утікачем Олександром Онищенком. Згідно з оцінками ця схема завдала збитків бюджету на суму близько 2 млрд грн. Насірова було відсторонено від посади на час слідства. Це одна з небагатьох справ такого високого рівня для новостворених антикорупційних правоохоронних органів України.

МВФ. Україна нарешті отримала четвертий транш позики МВФ у перші дні квітня 2017 року. Спочатку зустріч Ради директорів МВФ було заплановано на 20 березня, але перенесено на квітень через блокаду

торгівлі з неконтрольованими урядом територіями на Донбасі.

Для отримання наступного траншу позики Україні потрібно здійснити структурні реформи, зокрема комплексну пенсійну реформу, реформу ринку землі та реформу державної служби. МВФ також наголосив на необхідності підвищити ефективність антикорупційної політики (зокрема створити антикорупційний суд).

Е-декларування. Багато чиновників так званої «другої хвилі» електронного декларування, тобто депутати місцевих рад, державні службовці категорії В, військові посадові особи, поліцейські та інші не змогли заповнити е-декларації в строки, передбачені законодавством, тобто до 1 квітня, через технічні збої в системі електронного декларування.

У березні Верховна Рада зобов'язала керівництво та підрядників антикорупційних громадських організацій подавати такі ж електронні декларації, які вимагаються від державних службовців.

Війна на Донбасі. Воєнний конфлікт на Донбасі в першому кварталі змінював свою інтенсивність кілька разів. Наприкінці січня відбувся напад об'єднаних російсько-сепаратистських сил на Авдіївку – місто Донецької області, що лежить на лінії зіткнення на території, підконтрольній уряду України. Це призвело до втрат серед українських військових та цивільного населення, а також спричинило гуманітарну кризу в регіоні. Артилерійські обстріли пошкодили інфраструктуру міста: місцеві жителі залишилися без опалення, електроенергії та водопостачання в умовах сильних морозів.

Всього в першому кварталі 68 військових Збройних сил України були вбиті, а 429 військовослужбовців отримали поранення.

Опитування учасників заходів: Перешкоди в розвитку бізнесу та очікування

Результати опитувань учасників публічних заходів, проведених у першому кварталі 2017 року в рамках Програми USAID ЛЕВ, свідчать про погіршення оцінки ділового середовища. Разом із тим, респонденти наголосили на поліпшенні ділового середовища в короткостроковій перспективі.¹ В опитуванні брали участь підприємці, у тому числі члени бізнес-асоціацій, представники місцевої влади та органів місцевого самоврядування, наукових та експертних кіл.

середнього бізнесу, на першому місці респонденти

Джерело: Опитування учасників заходів, проведених в рамках USAID ЛЕВ

*порівняно до 4 кварталу 2016 року

У першому кварталі 2017 року оцінка учасників заходів поточного стану ділового середовища погіршилась. Індекс ділового середовища зменшився на один з половиною пунктів – з -1,5 у грудні 2016 до -1,65 у лютому 2017 року. 65% учасників заходів оцінили поточний стан ділового середовища як поганий, 35% – як задовільний. Жодний учасник не оцінив поточний бізнес-клімат сприятливим.

Учасники заходів очікують поліпшення ділового середовища для ведення бізнесу в короткостроковій перспективі. Індекс очікуваних змін ділового середовища зріс з 0,03 у грудні до 0,1 у лютому 2017 року.

Майже кожний другий учасник заходів очікує, що бізнес-клімат не зміниться впродовж наступних шести місяців. 32% опитаних учасників передбачають покращення бізнес-клімату, на противагу 21% учасників повідомляє, що ситуація погіршиться.

У 4 кварталі 2016 року першу трійку перешкод займали високі ставки кредитів, низький попит на продукцію та недостатня кількість кваліфікованих працівників.

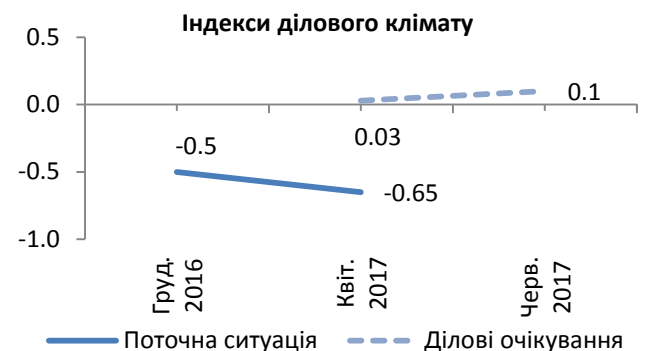
У першому кварталі 2017 року найбільш важливими факторами, що обмежують зростання бізнесу, учасники заходів назвали корупцію та високий регуляторний тиск (59% опитаних). На другому місці респонденти зазначили низьку доступність кредитів (48%). 41% опитаних назвали одним із найважливіших бар'єрів обтяжливе податкове адміністрування.

Високі ставки податків та нестабільна політична ситуація виявилися важливими для, відповідно, 39% та 36% опитаних учасників. Понад третина опитаних учасників заходів також зазначила, що розвитку бізнесу заважають неефективність державного апарату, недостатній попит та застарілі технології. Високу конкуренцію та недостатню кількість сировини й матеріалів назвали перешкодами лише 5% та 1% учасників заходів

Серед заходів державної політики, які є найбільш важливими для сприяння розвитку малого та

назвали зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності (62% опитаних). Другим важливим фактором виявилось спрощення податкового адміністрування. На третьому місці за значимістю необхідних для розвитку бізнесу кроків уряду респонденти назвали необхідність перетворити Державну фіскальну службу на сервісну службу для платників податків. Кожен другий учасник назвав важливим надання адміністративних послуг в електронному вигляді. 35% опитаних учасників вказали, що створення рівних умов для всіх та єдиного інформаційного ресурсу, де можна дізнатися про правила та умови ведення бізнесу, є необхідними подальшими кроками для державної політики.

Менш важливими для покращення ділового середовища заходами, на думку респондентів, є зменшення адміністративного тиску на ціни (7% опитаних), скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення (9% опитаних) та скасування податкових пільг (галузевих та індивідуальних пільг для окремих фірм) – 10% опитаних.

Джерело: опитування під час заходів

¹ Проаналізовано 111 анкет: 22 анкети – національна конференція «Аутсорсінг для місцевого економічного розвитку», 27 лютого 2017 року, м. Київ; 22 анкети – засідання Робочих груп при Черкаській, Львівській та Вінницькій ОДА, 45 анкет – конференція «Україна –ЕС», 2-3 березня 2017 року, м. Львів; 23 анкети – Тренінг «Комплексний підхід до експорту як запорука міжнародного експорту», 10 лютого 2017 року, м. Херсон.

Про програму USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (ЛЕВ)

Період реалізації програми: грудень 2014 – грудень 2019

Мета Програми: покращення середовища для ведення бізнесу, об'єднання зусиль, орієнтованих на реформи організацій громадянського суспільства та урядових інституцій для необхідних змін політики, підготовки та реалізації законодавства й забезпечення конкретних інституційних реформ у сфері сприяння розвитку малого та середнього підприємництва (МСП). Ефективне та передбачуване правове середовище, що розвиватиметься в країні відповідно до принципів і практики ЄС, сприятиме поступовій інтеграції України в європейський та світовий ринки.

Програма працює: на національному та регіональному рівнях у тісній взаємодії з урядом України та регіональною владою, профільними міністерствами та парламентськими комітетами, бізнес-асоціаціями, агентствами регіонального розвитку, експертно-аналітичними центрами, громадськими організаціями.

Діяльність Програми спрямовано на підтримку реформ зі сприяння МСП, налагодження стійкого державно-приватного діалогу, використання інструментів зміцнення потенціалу та інституційної спроможності організацій-учасників, зокрема тих, що здатні підтримати конструктивний діалог із владою щодо вибору напрямів політики для забезпечення конкурентоспроможності приватного сектору.

Завданням програми є визначити правові, нормативні та адміністративні заходи, які покращують бізнес-середовище для МСП в Україні, надати підтримку на центральному та місцевому рівнях у підготовці, просуванні та впровадженні ефективного законодавства, регулювання та процедур, що базуватимуться на результатах аналізу основних правових, нормативних та адміністративних бар'єрів, координувати та підтримувати ініціативи бізнес-спільноти для просування економічно обґрунтованих та фінансово відповідальних реформ.

Партнери програми: Програма USAID «ЛЕВ» впроваджується Фондом Східна Європа в партнерстві з:

- Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД);
- Київським економічним інститутом (KEI).

При підготовці Інформаційного бюлетеня використані такі матеріали:

- «Щорічна оцінка ділового клімату», 2016 рік, Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні»
- Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД). Квартальне опитування підприємств. 1 квартал 2017 року;
- Національний Банк України. Ділові очікування підприємств України. Випуск №5 (45). I квартал 2017 року;
- Аналітичний звіт «Опитування про умови кредитування». Випуск №9 (21). I квартал 2017 року.

Огляд змін у регуляторному середовищі здійснено на основі моніторингу законів, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Правління НБУ, що були ухвалені з 1 січня по 31 березня 2017 року.

При підготовці також використані дані Державної служби статистики України, оприлюднені станом на 28 березня 2017 року, та матеріали Державної фіскальної служби.

Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (USAID ЛЕВ)

Україна, Київ 01033,
вул. Саксаганського, 96, офіс №508,
e-mail: lev_info@eef.org.ua
Тел.: +380 44 200-3824

<https://www.facebook.com/USAIDLEVProgram>

<http://www.lev.org.ua>

Підготовка цієї публікації стала можливою завдяки підтримці американського народу, що була надана Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми "Лідерство в економічному врядуванні". Погляди, висловлені в цьому матеріалі, відображають особисту позицію авторів і можуть не збігатися з позицією USAID.

Автори випуску:

ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій»

Олександра Бетлій

Віталій Кравчук

Наталія Фрейк

Анастасія Гулік

тел/факс: + 380 44 235-6485,
+ 380 44 278-6342

E-mail: institute@ier.kiev.ua

<http://www.ier.com.ua/>

<https://www.facebook.com/IER.Kyiv/>